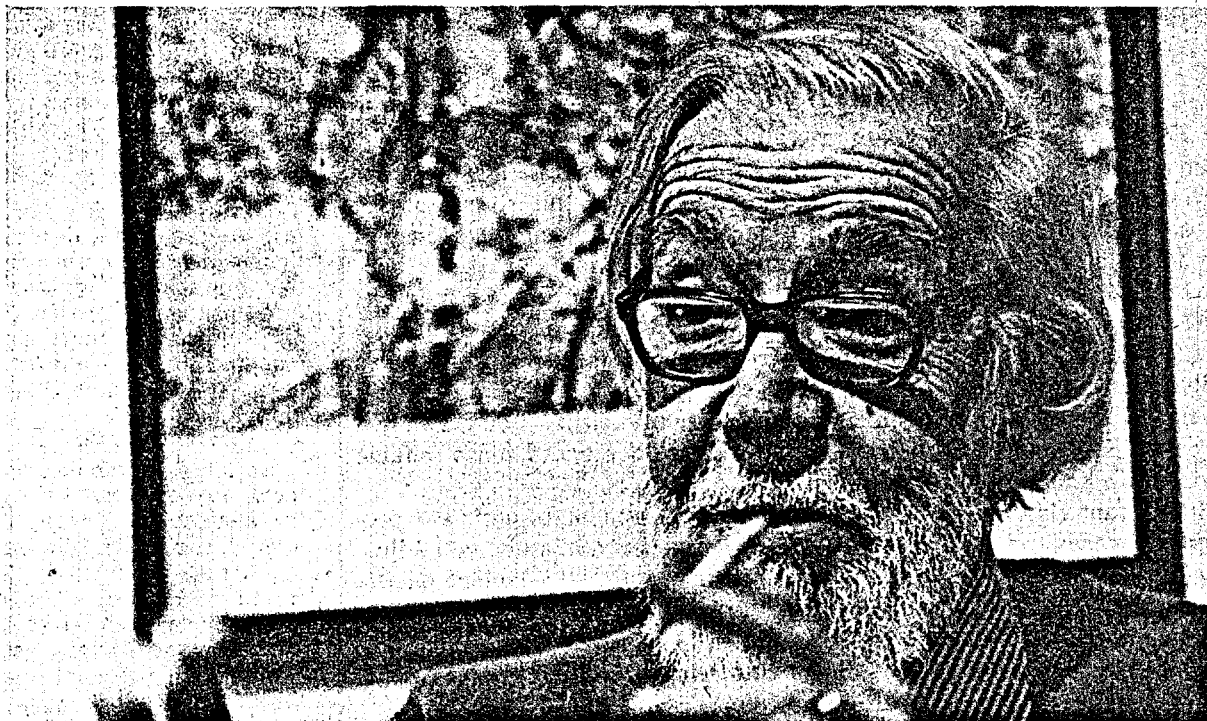

Joan Oliver, una veu del poble

JOSEP M. HUERTAS

PAU OLIVA

A un pis nou del vell barri de Les Corts viu un dels dos poetes que durant la II Dictadura va ser testimoni crític i presència ètica d'un temps i d'un país. Cada matí va a treballar a l'editorial Proa-Aymà, on va entrar als 65 anys, quan tothom es jubila —ell no creu en la jubilació— i on encara és director literari ara que compleix els 80 anys.

El 29 de novembre de 1899, a trenta-dos dies del nou segle, neixia a Sabadell Joan Oliver i Sellarés, nét i besnét de terratinents i fabricants tèxtils, poeta cívic que ha fet famós el pseudònim de Pere Quart —«el meu segon nom és Pere i sóc el quart fill de la família...»— i dramaturg un xic frustrat.

Com a poeta treurà ben aviat un nou llibre, «Poesia empírica», i són legió els que saben que són seves poesies que circulen amb el també pseu-

dònim «La veu del poble», reflexions polítiques i satíriques sobre el país i la Generalitat, sobre el mort i qui el vetlla. També a finals de gener proper, Sabadell, que li ret homenatge com a fill il·lustre que n'és, és possible que estreni una obra seva que no ha estat mai posada als escenaris, «El 30 d'abril».

Sabadell: Fabril i febril

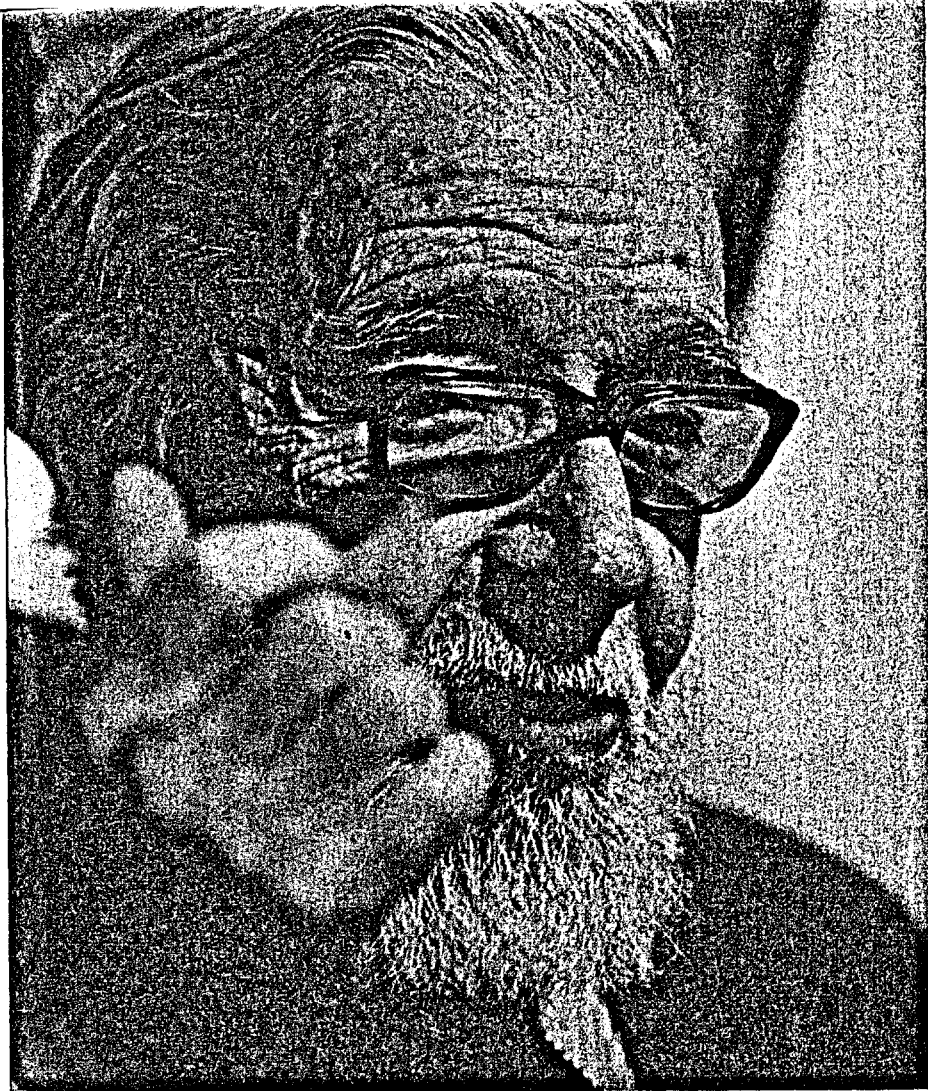
A finals de mes el nom de Joan Oliver serà posat al carrer on va néixer —del Jardí abans de 1918, de Bèlgica des de la I Guerra Mundial— i el poeta serà objecte d'homenatge oficial. I al gener ja s'anuncia tota una setmana de festes...

—Sabadell era una població on ens coneixíem tots. A principis de segle tenia al voltant dels 25.000 habitants. Es vivia, jo diria, fabrilment i febrilment. La situació laboral era injusta com sempre, però la major part dels obrers tenien la seva caseta i el seu hortet, per això és una ciutat tan este-

sa. Als 16 anys jo vaig anar a la inauguració del monument al meu avi, Joan Sellarés, era la primera vegada que em posava jaqué i barret de copa... Em va sorprendre que hi haguessin uns obrers que protestaven i als quals, naturalment, la guàrdia civil va dissoldre. I és que el meu avi va fundar les primeres institucions per als vells i els invàlids, però també va escriure un llibre contra la jornada de 8 hores. Era una ciutat on corrien els diners, perquè no parava de fabricar teixits aprofitant la I Guerra Mundial. Encara avui l'expressió «fer mantess» vol dir fer-se ric, perquè mantess era el que es fabricava sobre tot per als soldats francesos a Sabadell...

És un home llarg i prim, amb unes faccions agradables que embolcalla amb una barba blanca i anima tot sovint amb somriures i rialles sempre que etziba una anècdota divertida, una ironia desmitificadora, una frase quasi sentència...

—El grup de Sabadell érem al principi sobre tot en Francesc Trabal, el pintor Vila-Arrufat, el xilògraf Mariet

Durant la Caputxinada, l'Antoni de Moragas, arquitecte i president del FAD necessitava uns mitjons i jo li'n vaig deixar uns i sempre que em veu diu que me'ls ha de tornar. I de sobte l'any pasat els del FAD em donaren una medalla i encara no sé ben bé per què, i dic jo si no serà pels mitjons...

i jo. Diria que va funcionar del 1919 al 1933. Després vinguérem a Barcelona i cadascú campava pel seu compte, però a la guerra ens retrobàrem. Teníem molt clar l'ideal noucentista de la Catalunya-ciutat, que calia ruralitzar la ciutat i urbanitzar el camp. Fèiem campanya contra el centralisme barceloní i editàvem, estrenàvem teatre, patrocinàvem una associació de concerts... El 1936 fórem l'ànima de l'Agrupació d'Escriptors Catalans al Palau Robert, i d'allò que després es digué la Institució de les Lletres Catalanes. Per què nosaltres? En part perquè molts escriptors s'expatriaren, com Puig i Ferrer, Carles Soldevila, Ventura Gassol, Josep M. de Sagarra, que un dia em vingué a veure poc abans de marxar i em digué: «A mi les revolucions no em proven» i jo li vaig contestar: «A mi tampoc»... Va ser aleshores que em donaren el premi de poesia pel «Bestiari» quan tots crèiem que se l'enduria la Clementina Arderiu. Jo era gairebé un desconegut, que només havia tret un llibre de contes el 1928 i «Les decapitacions» el 1934.

Qui devia ser l'espia?

L'agrupació d'escriptors catalans es va formar l'agost de 1936, quan es va fer palès que calia una organització d'aquest tipus. El setembre es convertiren en secció sindical de la UGT per raons de guerra i el 1937 es creà ja la Institució de les Lletres Catalanes.

—Abans d'inaugurar la Generalitat l'Institució va crear uns premis, i jo vaig guanyar el del Teatre Català de la Comèdia amb «La Fam», que no s'ha representat més des de la guerra llevat d'una vegada a Bristol, ara farà tres anys. Per cert que l'«ABC» de Sevilla va treure la meua fotografia amb un peu ple d'amenaques quan em van donar el premi. I és que a la Institució teníem espia i tot: un poeta aleshores jove a qui protegia. És mort i no en vull dir el nom. El conseller de Cultura, Carles Pi i Sunyer. Jo vaig advertir el conseller i més quan vaig saber que ajudava també Fèlix Ros, que després passà a la zona franquista. En Ros vivia amagat a un pis proper a la

plaça Universitat i es guanyava la vida fent jerséis. Un dia hi hagué un bombardeig i ell quedà miraculosament salvat a la part de la casa que es va mantenir en peu.

Durant l'entrevista entren i surten els dos gossos de l'Oliver, un de blanc i jove, un altre negre i més vell —«té 18 anys i si un any de gos val per sis d'home, fes comptes...»—, que donen caliu a la petita cambra-despatx del poeta, atapeïda de llibres, sempre amb l'estufa encesa.

—Vam anar a Xile i no a Mèxic perquè Mèxic ja s'havia convertit en una sucursal dels ex governants espanyols culpables en bona part de la guerra; eren uns conservadors d'«esquerra» que s'entretenien a perseguir els jesuïtes, però van ser incapaces d'emprendre seriosament la reforma agrària —punt essencial de la revolució— ni van gosar parar els peus dels militars que conjuraven i preparaven el cop, i molts de nosaltres ho sabem. Erem un grup d'escriptors sense ajut de cap mena que vam poder vestir-nos en entrar a França gràcies a deu mil francs que

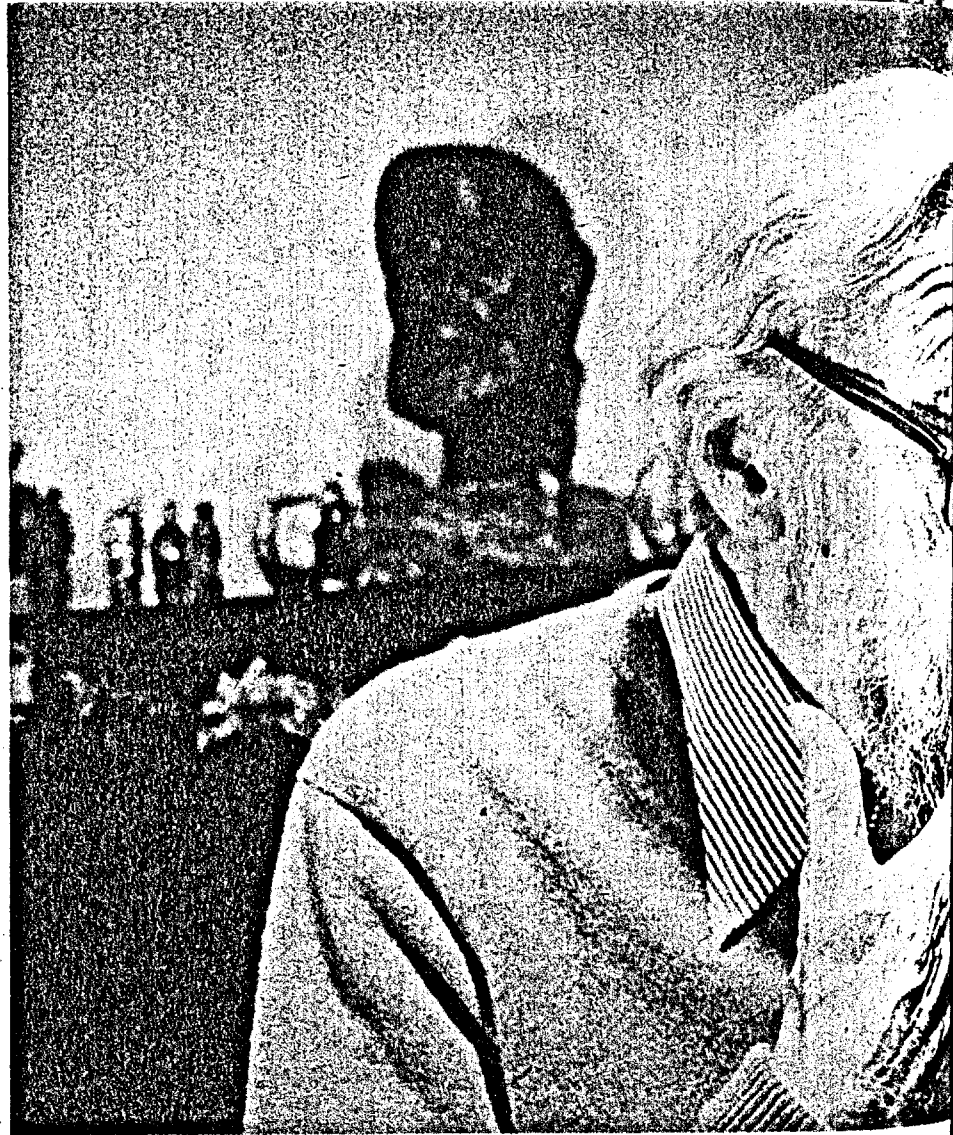
ens va enviar Picasso, i per l'ajut de Josep Moix, ex ministre, dirigent del PSUC, i de Sabadell com jo, arribàrem a temps d'embarcar cap a Amèrica. Una odissea, perquè a l'Argentina no ens deixaren desembarcar perquè érem rojos. Haguérem de creuar la pampafins arribar dematinada a Santiago de Xile, on al centre català ens havien preparat unes mongetes amb botigarras que no vaig poder tastar perquè a aquelles hores i després del fatigut viatge...

Aviat ens vam poder col·locar — jo escrivia esquetxos de ràdioteatre que titulava «Las guerrillas del aire» a favor dels aliats a base de farses inventades on sortien des de l'Hiro Hito a l'Eva Braun passant per Franco, i que dissortadament s'han perdut. També vaig dirigir «Germanor» durant quatre anys, era una revista catalana de l'exili que sortia a Xile, una de les més antigues, d'Hispanoamèrica.

«És un intel·lectual i és molt perillós»

1948. Joan Oliver torna a Catalunya, on persisteix la misèria i el racionament, encara hi ha afusellaments i les presons són farcides de republicans. La família d'Oliver s'ha arruïnat i hi ha poques perspectives de treball.

— Portava dos dies a Catalunya quan vingué la policia a casa, en pla rutinari, segons digueren. Tornar en, però, a l'endemà, i és que van denunciar que dins una revista havien vist un butlletí mexicà on es deia en lletres grosses que Franco era un criminal de guerra. Tres mesos vaig estar a la presó, però per sort vaig trobar un metge que havia llegit les meves poesies i va fer que anés a petar a l'infermeria, on només hi havia un tinent coronel de la Guàrdia Civil que havia defensat per a la República Irún i un lladre homosexual que li deien «El Reina», i ens vam passar tot el temps xerrant i jugant a cartes i a pilota. Mentrestant, l'alcalde de Sabadell, Josep M. Marçet, que era mig parent nostre, es va hellugar per a treure'm, però al principi li van dir: «És un intel·lectual i aquests són molt perillosos». A la presó ja no hi he tornat, però sí que em van detenir de bell nou, el març del 1966, quan la Caputxina, vaig estar uns dies a comisaria. Per cert que l'Antoni de Moragas,

A aquest país li manca sentit de l'humor, i és que la vanitat és un dels motors del m...

l'arquitecte i president del FAD, necessitava uns mitjons i li'n vaig deixar un parell de més que em va entrar la meua dona, i sempre que em veu em diu que me'ls ha de tornar. I va i tot de sobte l'anys passat em donaren una medalla els del FAD que encara no sé ben bé per què, i dic jo si no serà pels mitjons...

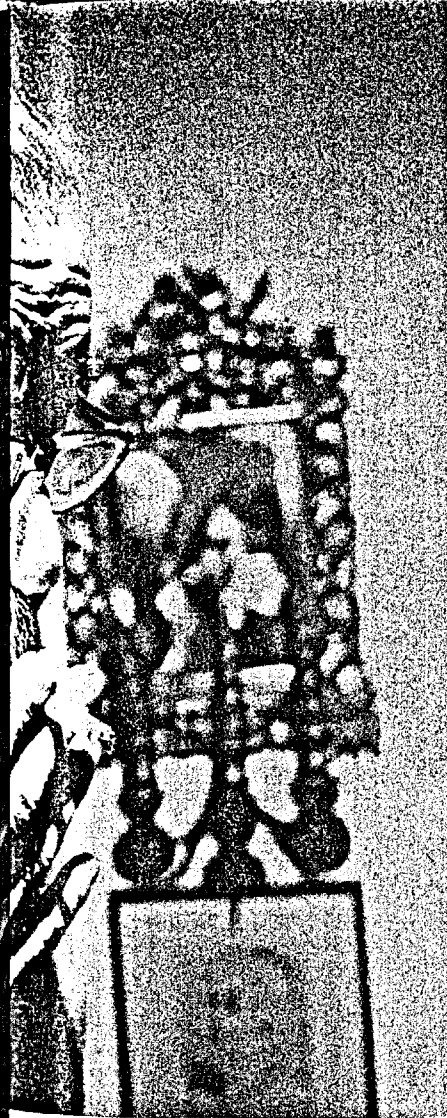
Riu, riu, discretament, com sempre que explica una de les moltes anècdotes que haurien de figurar a les seves memòries — 200 folis en porta escrits, i des de fa ja cinc anys que no avancen, «es comencen a escriure les memòries quan ja no se'n té, de memòria...»; no és pas cert, car l'Oliver és com un allau de detalls, d'històries, que com diu el periodista i amic seu Lluís Permanyer és un pecat que no acabi i publicui les seves memòries.

— No era fàcil trobar feina, sort que entre traduccions i la redacció del diccionari literari Bonplani que em va procurar Martí de Riquer vaig poder

anar tirant: Les traduccions les pagaven a dotze pessetes el foli com una novel·la de Cronin que em va donar Marià Manent a l'editorial Joventut, i que a més s'havia de reduir de 380 a 250 planes perquè si no, no cabia dins la col·lecció. Total, que em demanà que tot l'aspecte obrer del conflicte minaire que hi sortia anés fora... A mi m'agrada traduir, però obres que m'interessin, sense pressa, tot procurant recrear el clima, l'esperit de l'autor. I és clar, això no poden fer-ho els traductors professionals perquè no els surt a compte. S'estan acabant els bons traductors i fins i tot els correctors... És clar que, en el fons, a qui se li acut d'editar llibres i pretendre que els llegiran?

Tarradellas i els intel·lectuals

No és cap secret. Joan Oliver ha

sap...

expressat en més d'una ocasió la seva disconformitat amb l'actual president de la Generalitat Josep Tarradellas. L'editorial on treballa ha publicat llibres de vells polítics contraris a Tarradellas: «La Generalitat de Catalunya a l'exili» (Miquel Ferrer) i «L'exili polític català» (Joan Sauret). A més, «La veu del poble» ha tret periòdicament versos anònims de l'autor dels quals l'Oliver només diu que és «anònim, però també contemporani».

— Quan la Institució de les Lletres Catalanes ja era quelcom sòlid, vam anar a la Generalitat a veure el president Companys, però aquell dia havia hagut de marxar precipitadament a Lleida. I ens va rebre Josep Tarradellas que era conseller encapisense convidat a assegurar — tot i que anàvem amb Pompeu Fabra i Carles Riba — ens va encolorir: «Els escriptors també us heu sindicat? Doncs l'Homero, que jo sapiga, nos-

havia sindicat mai». Vam quedar glaçats, Pous i Pagés li vontestà amb unes paraules indignades. Fabra somrigué sorneguerament, Riba es ruboritzà. Tarradellas no estima els intel·lectuals. No en dubtis... És trist!

Per una entrevista en Oliver parlava de Tarradellas en pla més crític i cru, el periodista Vicenç Gràcia ha deixat de fer entrevistes cada setmana, com feia, a «El Periódico», puix que aquest diari li va censurar — «El segundo en ventas, el primero en crítica objetiva», diu la publicitat — perquè hi havia crítiques al President.

— A aquest país li manca sentit de l'humor, i és que la vanitat és un dels motors del món i ja se sap... Irònic? Sí, jo crec que la ironia és com un preservatiu de la pedanteria, i dels dogmatismes i si hi ha una cosa que no suportó són els pedants. Si encara faig poesia és perquè és l'únic art pobre que ens queda. Però de fet a mi m'agrada més el teatre. El que passa és que Catalunya és un país d'individualistes, on floreixen com bolets els poetes i els pintors, però ah!, el teatre, és una qüestió més col·lectiva. També estic treballant en un guió per a Televisió — avui dia un poble no pot ser culte sense televisió, el que passa és que la televisió s'utilitza per a cretinitzar el país, però ben emprada... —, però és clar, jo havia calculat una cosa curta i volen que l'allargui per a cinc dies...

L'Estat encara és franquista

L'Oliver ha donat suport a la recent candidatura de signe nacionalista i d'esquerres que té per ara com a representant mes genuí a Jordi Carbonell. Poeta cívic que sempre ha defensat que l'escriptor ha de ser compromès, Oliver continua essent un home escèptic, però l'he trobat més optimista que ara fa quatre anys, quan el vaig entrevistar i no vaig poder signar l'entrevista amb el meu nom perquè en publicar-se jo ja era a la presó.

— Per experiència sóc pessimista. Fa 60 anys que vaig amb els que perden i aquesta vegada tampoc no han guanyat els «meus». Temo que tot el que s'ha fet ha estat bastit sobre sorres esllavissadisses. Espanya és en-

cara en gran part un país dominat pels més variats caciquismes, mentre que a Catalunya, segons les eleccions del 15 de juny de 1977, hi ha majoria socialista, socialdemòcrata i comunista. Ens trobem, doncs, fermats a un Estat encara franquista. Quina mena de democràcia és aquesta? La vida política la veig com un ball de disfresses i com una fira de vanitats. No hi ha autoritat ni diners, dos elements necessaris per a fer una revolució — val més pacífica — que la Història encara ens deu.

Oliver ha fet ja alguna que altra quarteta sobre la situació que ara em descriu:

«Democràcia? Demagògia? Llibertat? Per als bandits. Manen els monopolis amb seu als Estats Units.»

— Els partits han tingut massa pressa. Un mes abans de les eleccions del 15 de juny vaig publicar un article on assenyalava que els partits nacionals no podien acceptar una llei electoral elaborada per unes Corts netament franquistes. Calia abstenir-se i emprendre una campanya — una «croada» en el bon sentit de la paraula — per tot el país en col·laboració amb totes les nostres institucions culturals, cara a donar al poble consciència de catalanitat i enfortir les minories que durant la dictadura s'havien format a les capitals, viles i pobles. D'un país, d'una barreja de gent, n'hauríem fet un poble. Perquè les democràcies només funcionen passablement allà on, abans d'institucionalitzar-les, la gent ja tenen un mínim d'esperit cívic.

El 29 de novembre Oliver serà homenatjat en un sopar a la seva ciutat de Sabadell. «Es clar que l'Ajuntament i el Diari de Sabadell ja s'han anticipat i m'han felicitat tot creient que complia anys el dia 12. Els del «Documento Nacional de Identidad», me'ls fan complir el 1898, que és l'any que em posen...». Desordenat, amb una envejable capacitat de treball, defensant el sarcasme com una eina de sanejament de la societat, Pere Quart-Joan Oliver continua essent una «veu del poble», alhora que manté la insubornable actitud de continuar com una de les consciències crítiques d'un país i d'un temps que encara no són diferents.

Els gossos se n'han anat a sopar. ■